

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Jonstoni Historia Naturalis

Ioann. Ionstoni|| Historiae Natvralis|| De|| Exangvibvs|| Aqvaticis|| Libri IV||

Jonston, Jan

Heilbrunna, MDCCLXVII.

VD18 90529022

Capvt III. De Tethyis.

urn:nbn:de:gbv:45:1-11100

Plin. H. N. detur. Lignum si eo confricetur, ardere videbitur, ut sua luce faculam quoque vincat. Rondeletius invenit substantiam quandam saxi haerentem, corio duro et nigro intactam, intus mollem fungosam et fistulosam aplysiarum modo. Vel inquit pulmo marinus dici potest, corpus quoddam rotundum, pilae marinae modo, virescens, foris substantia filtro simile, intus totum fistulosum, veluti spongia aplysia. In mari aqua plenum est et grave: extra mare in se concidit, et flaccescit: in saxorum rimis delitescit et inter algas.

Aldrov. l. 4. c. 4. *Holothuriorum* nomen unde veniat, nescimus. Pauca etiam de iis veteres. Saxi soluta esse, sed immobilia, asperoque corio tegi. Rondeletius duas nobis icones exhibuit, cum his descriptionibus. Id genus, inquit, quod hic proponimus, altero extremo obtusum est

et planum, in quo rosae sculptam imaginem dicas, circa quam sunt acetabula. Inde parva appendix et mollis dependet. Pisculentum odorem resipit, nec minus ingratum et insuavem ac lepus marinus: altero extremo tenuius est; intus, partes omnes sunt indiscratae. Altero extremo caput habere videtur rotundum, os in medio rotundum, rugosum, quod aliquando dilatatur, aliquando constringitur. Sequitur corpus crassius, aculeis multis rigens: videtur in caudam deficere, ex cuius utraque parte duae sunt appendices pedum pinnarumve loco, sed differentes. Superior enim strictior est, in ambitu incisa, in acutum definens, ad quam a cervice producta est linea; altera latior ubique. Harum beneficio motum habere videtur, cuius prorsus expers est primum genus: quod aliquando acetabulis suis saxi haeret, sed solvitur.

CAPVT III.

De Tethyis.

TAB. XIX.
et XX.
Nomen.

Tethyia seu ut Plinius vult, Tethae, veteribus Graecis *τῆθαι*, et *τῆθαι*, modernis Spherdocles, a sphaera sine dubio; Adriatici sinus accolis spongiae, quia, cum premuntur, spongiarum instar, aquam foraminibus reddunt; Tarentinis, propter formam et parvos quosdam anfractus verticilla; aliis a colore et tumore, seu quod nullis fibris, ut Tubera terrena niti crediderint, Tubera; quibusdam, quod callosa materia tegantur Calli; nonnullis, sed falso, idque ex comparatione patere potest, Urticae vocantur. Gaza cum Holothuriis confundit, Eustathius et Homeri scholiastes *τὰ τῆθαι* ab Ostreis non distinguunt. Nicander *τὰ τῆθαι*, patellas feras explicat.

rum) peculiarem fortiri notum est. Iis enim solis corpus toto tegumento includitur, cuius durities inter testam et corium est: quamobrem more praeduri bubuli tergoris secatur. Adhaeret id genus saxi sua testa. Duo a se invicem distantia foramina habet, admodum exigua, et visum vix patientia, quibus humorem accipit et reddit. Excrementum enim nullum in eo spectatur, quale in caeteris Ostreis, vel Echinaceum, vel quod papaver vocatur. Dissecanti ea tibi primum occurret membrana nervosa Carnaceo corpori obducta.

Hac enim, corpulentum tethyi continetur: idque a caeteris omnibus dissimile; suo in genere omnibus similis ejusmodi caro. Haeret hoc duobus locis et membranae et corio ab latere: quaque haeret utraque parte pressius est: quibus partibus tendit ad meatus ipsos, qui protinus

Descriptio. Aristoteles ita eas descripsit. Quae *Tethya* five callos speciali nomine a tegminis qualitate appellamus, naturam inter haec genera (Testato-

k 2

nus

nus per ipsum calicem extrorsum ducunt: atque hac emittit, atque exigit tum cibum, tum humorem, perinde atque si hic os sit, ille autem exitus excrementi. Atque horum alter crassior est, alter tenuior. Intus autem in parte utraque sinus dissepiti, continua re pusilla quadam. In eorum altero humor inest. Caeterarum partium, quae vel instrumenti nomine vel officio sensuum, ac ne excrementa quidem cuiusquam modi qualia in aliis sunt, quicquam habent. Et haec quidem Aristoteles. His addit Rondeletius, non solum petris, sed et Ostreorum testis affixa esse, et in illis veluti duros tumores cerni. Ovi, addit, figura sunt aliquanto longiore. Testa extra fusca, inaequalis, rigida, intus argentea, laevis. Tethyorum caro membrana alia alba involuta ventriculi formam refert, rotundam scilicet et oblongam, meatus crassior et amplior gulae proportionem respondet: alter minor podice. Colore uterque est rutilo vel rufo, reliquum corpus croceum.

Locus.

In Aegypto nulla inveniuntur. In Smyrna praestantissima. In Oceano ad Gallicum littus sunt frequentia, Pariliisque in foro piscario saepe Ostreorum testis adhaerentia visuntur. Signantur etiam in cavernis saxorum: maxime vero in coeno et littoribus, quae phyco algave marina abundant. Inveniuntur et in musco marino, aut aliis in herbis foliisque marinis. Unde Plinius. Tetheae inveniuntur fugentes in foliis marinis, seu potius scopulis. Hinc Eustathius τῆς θη dicta conjicit a verbo θῆ, quod significat θηλάω, quod et pro lactare et fugere accipitur. Fungorum verius sunt generis quam piscium: et quia nullum viscus intus habent, sed carnem uniformem, nihil de animalis natura habere videtur.

Motus.

Motum et sensum qui illis inest ab interno provenire, cum multa Conchylia et Crustacea intus habeant, a

quibus motus provenit, Plinius auctor est.

Rubra cibo sunt idonea: pallida vero aut sublutea amarulenta Malsarius prodidit. Xenocrates plurimum dareimenti tradit, coriaque maxime eorum non confici.

Ufus.

Medicinam si attendamus, torminibus et inflationibus succurrere, et tensesimum dissolvere renumque vitia; in cibo sumpto lateris dolores lenire, apud Plinium habemus. Conferunt etiam ischiadicis ventrique superiori una cum ruta: item cachecticis, quorum corpus macie conficitur cum ruta et melle.

Quantum ad *Differentias* et species quatuor Aldrovandus posuit. *Prima* parte externo et interno pyri formam aemulatur, et colore est cinereo: ablataque cuticula substantia apparet densa poris exiguis, vixque visibilibus referta, per quos aqua attrahitur, et per universum corpus distribuitur. Duo grandiora habet foramina, unum oblongum; alterum rotundum; hoc alvo, illud ori respondere videtur. In his quandoque conspiciuntur Scyllari, Cancelli, et alia crustacea; item trochi, turbines et Ostracoderma.

Alter est figura mali, foraminibus duobus; rotundo, quod majus est; oblongo, quod minus. In eo Scyllarus continebatur, qui totum fere illius foraminis continebat intervalum. Cauda erat revoluta.

Tertia figura est inaequali, tuberosa: foramine uno oblongo majore, quod in opposita erat parte minore. In eo continebatur Purpura, proportionem magnitudinis Tethyi, ut etiam exterius corium penetraret.

Quarta, figura est rotunda, sed inferius compressa: foramen habet tam exiguum, ut vix conspici possit: Intus, crustaceum aliquod, ut in partis superioris foramine conspicitur.

CAPVT IV.

De Mentula marina.

TAB. XX.

Aldrov. l. 4.

c. 7.

Nomen.

Mentula marina Numenio πειρίν, forte παρὰ τὸ σπείρειν τὰ τέκνα; aliis forte Holothurium, a θολύνηθεν libidini operam dare, θόρας genituram significat; hinc Rondeletii altera Holothuriorum species virilis genitalis speciem prae se fert; quibusdam Halesurion, quasi ἁλὸς ἕρμα, marina cauda, Apulejo veretillum dicitur. Albertus cujusdam ostrei meminit, cujus species una virgam, altera vulvam prae se ferret. Moderni Graeci Πῶλι vocant.

quatuor millia nonnunquam annumeres. Ex anteriore autem capitis parte rursus crinitas emittit, veluti arbutulas acetabulis plenas, quibus quicquid palpat, ad os adducit, quod tam amplum aperit, ut vel integram conchulam admittat: vascitur enim omni conchyliorum genere. Ejus recrementa viscida sunt ac lenta, albissima, copiosa, quae tandem indurantur, ut cum fidibus de duritia nervea certare possint. Os in gyrum officulis, dentatum habet, praeterea nullis ossibus alibi praeditum. Ab ore gula in stomachum differtur, quomodo in Erinaceo marino dictum est; reliqua ut intestina circumponuntur in gyrum, quae vix observari possunt.

Descriptio. A Bellonio ita describitur. Exanguis maris purgamentum est: solum vagatur. Sed ea ejus natura, ut a pilcibus aliis minime tentetur, neque a quoquam in cibo expetatur. Littorale est, neque alibi reperitur, quam ubi Patellae, Ricini, et vertibula degunt. Genitale ex hoc dicitur, quod teres sit, pedem longum, et mediocris brachii crassitudine: Distendit se et contrahit hirudinis in morem. Unde ei et nomen inditum est. Quin etiam rufi coloris est, Iners, nec nisi serpendo incedit, aspectu toroso, Nymphaeae radice similitudine. Semper ad ima fidit: nunquam natat: contrectatumque in seipsum contrahitur, ac cornu duritiem habet, vixque acuta cuspide pertundi potest: alioqui permolle, dum sua sponte movetur, suas promuscides quando vult, exerit, atque ita constringit, ut ex pedali longitudine vix sex digitos longum appareant. Acetabulis quae in promuscidibus habet, lapidibus haeret; in quibus plusquam

Rondeletius duas species facit. *Differentia.*

Una corio duro constat. Dum vivit intumescit et distenditur: flaccescit post mortem. Partes internae indiscretae sunt. *Altera* ex testa spissa, dura, cartilaginea, perspicua et rugosa constat.

Gesnerus duas quoque a Sittardo accepit. *Prior* massa quaedam informis erat, retrorsum ubi crassior altiorque veluti cornu parvum, rugosum, extendebatur: opposita pars humilior, in glande, foramen rubicundi coloris ostendit. *Altera* Epiptetrum dictum, informis quoque, inaequalis, et tuberosa, multis acetabulis compacta, colore partim nigricans, partim rubescens et albicans alicubi erat.

CAPVT V.

De Malo Granato, Fungo, Pyro, Penna marina, Uva marina, Cucumere marino, Malo insano, et Manu marina.

TAB. XX.

Malum granatum, Fungus marinus, et Pyrum a figura nomen sortita sunt. Illud ejusdem est cum Punico coloris. Iste caerulei; hoc ejusdem fere.

Penna marina est pennis magnis, quae in pileis gestare solent, perquam similis. Piscatores Itali ob extremitatis alterius similitudinem *Mentulam alatam* vocant. Est enim ea pars

k 3

prae-